

'Preek van de leek'

Wat een prachtige uitdaging. Henk Kroese stelde mij de vraag of ik de 'Preek van de leek' wilde houden in Wijk bij Duurstede. Met het fenomeen was ik niet onbekend en mij eerste antwoord is bijna altijd: "ja dat is goed". Maar het moet wel toegevoegde waarde hebben.

En wie ben ik, dat ik iets aan anderen te preken zou hebben. Al pratend kwamen we in de voorbereiding als snel op: wat iedereen meemaakt is uniek. Deel je verhalen, zonder te preken. En wat is er mooier dan door vragen te stellen wijzer te worden. Mijn verhaal legt dan ook meer de nadruk op de leek dan op de preek. Op hoe ik kijk naar de samenleving van macro naar micro. Tegelijkertijd zal het verhaal ook de relatie met de Bijbel moeten hebben. Op zich een mooie uitdaging, omdat ik als ik naar mezelf kijk dan denk, praat en luister ik vanuit het Christelijk sociaal denken.

Opgegroeid als kind in een hervormd gezin, waarbij mijn vader trouw CNV lid was en is en mijn moeder zorgde dat wij een beetje fatsoenlijk op hervormde wijze werden opgevoed. (en dat viel niet mee)

De kerk en het CNV werk hebben grote invloed op mij gehad. Vanuit het Christelijk sociaal gedachtegoed heb ik altijd getracht de wereld te beschouwen. Mijn eigen micro wereld was snel te klein en de filosofische discussie over de hele wereld, God en de mensheid vonden vaak plaats. We zeggen wel, maar begrijpen niet. Waarom doen we al eeuwen lang hetzelfde, leren we wel? Gewoontes zijn hardnekkig. Maar gelukkig is gedrag te veranderen, maar willen we dat wel echt? En de vraag die maar steeds maar boven komt is: wat is nou het belangrijkste in het leven: geluk, delen, wijsheid, kennis.

Maar wat weet je als je alles weet. Eén ding is zeker voor mij ,als je denkt dat je alles weet, weet je dat je er nooit komt. Maar als de twijfels en de vragen blijven, heb je kans dat je er ooit komt.

De vraag die ik in de 'Preek van de leek' wil neer leggen heeft te maken met relatie tussen mensen en de mens en zijn omgeving en de mens en zijn Bron. Wat gebeurt daar? Welke antwoorden hebben we op die relaties? Of zijn er geen afdoende antwoorden.

We kunnen als mensen nooit alles zelf begrijpen of alles zelf doen. Ik kijk alleen maar naar mezelf. Volledig A technisch. Ik ben zelfs in staat om alleen ' Help mijn man is klusser' een heel seizoen van afleveringen te voorzien.

Vandaag de dag wordt er wel steeds meer een beroep gedaan op ons zelf. Terwijl we gewend zijn om een stuk van onze eigen verantwoordelijkheid buiten ons zelf te leggen.

Als we niet kunnen verklaren waarom we zijn zoals we zijn en niet weten hoe de materie is ontstaan zoals wij die zien, dan gaan we alles wetenschappelijk proberen te verklaren, of we leggen dat neer bij een God, en hoe wij ons die God weer voorstellen is voornamelijk afhankelijk van waar en hoe we opgegroeid zijn. Een antwoord dat meer vragen oproept.

We vertalen verantwoordelijkheid ook in menselijke relaties. We vinden dat er een overheid is die voor ons moet zorgen, terwijl die overheid zich terugtrekt. En nog dichterbij in de werksituatie, de leidinggevende is verantwoordelijk voor ons en de werkgever moet voor werk zorgen. Gek, op 16 jarige leeftijd moeten we onze studiekeuze zelf maken en op onze 50e is een ander verantwoordelijk voor ons werk. We leggen veel buiten ons zelf neer, of hebben geleerd dat buiten ons zelf neer te leggen.

Het lijkt alsof dat vanzelfsprekend is en als iets vanzelfsprekend is praten we het er niet meer over.

Maar dat is juist de vraag die mij bezig houdt. Hoe maak ik een volgende stap als je denkt dat alles van zelf loopt?

Luisteren en leren en vragen stellen. Iedere dag opnieuw om te ontdekken wat je bestemming is en welke weg je wilt bewandelen. Iedere dag een nieuwe kans om een pad te kiezen.

Inspiratie opdoen door open te staan voor iedereen. Door te kijken en te luisteren naar de natuur. Probeer te zien hoe de natuur leeft!

Een aantal jaren geleden zijn we in Wijk bij Duurstede begonnen met Nu en Later. Eén van de eerste activiteiten was de duurzaamheidslezing van Prinses Irene. En in de voorbereiding heeft zij ons gewezen op het foute vertalen van één van de grondwaarden van Christelijk Sociaal denken. Het Rentmeesterschap. De vertaling van Rentmeesterschap stelt de mens boven de natuur, terwijl de mens onderdeel is van de natuur. Eén opmerking die een ander perspectief schept en aangeeft waarom mensen (verkeerde) keuzen gemaakt hebben. Als onderdeel van een totaal redeneer je anders dan dat je er boven staat of je verheven voelt. Dat is ook mijn zoektocht. Heeft God de mens naar zijn beeld geschapen of heeft de mens dat zo vertaald? Mag de mens alles wat onder hem of haar staat gebruiken naar eigen goed denken? Of is dat wat van hem of haar is ook van een ander.

De Bijbel geeft veel antwoorden maar roept ook vragen op. De Bijbel is misschien wel het mooiste wat er door wijze mensen is geschreven. Een Bijbel vol prachtige voorbeelden hoe ik zou willen leven en onbegrijpelijke teksten die haat en verderf zaaien. Het evenwicht tussen goed en slecht zou ik zeggen. En ik mag zelf iedere dag opnieuw de juiste kans van de balans opzoeken. En het helpt, zelf 1 gram aan de positieve kant van de balans kan doorslaggevend zijn.

Ieder dag opnieuw ben ik op zoek naar een balans tussen mijn denken en doen waar ik zelf verantwoordelijk voor ben. De tien geboden zie ik daarbij als mijn leefregels.

Want dat is iets wat ik ook lees uit de Bijbel. Niet God, niet de overheid, niet de werkgever, maar ik zelf mag de juiste kant van de balans kiezen. En hoe meer mensen die juiste kant kiezen des te meer ontstaat voor mij dat Goddelijke gevoel van samen onderdeel van het totaal zijn, van de natuur zijn. En soms moeten we elkaar helpen om de juiste keuzen te maken.

Dat is de reden dat ik gekozen heb voor de schriftlezing "Heb je naaste lief, als je zelf". Het is de unieke combinatie van deze woorden. Het plaats je zelf in het centrum en geeft voor mij aan dat als je niet van jezelf houdt het wel heel moeilijk wordt om van anderen te houden. Klinkt dat egoïstisch, egocentrisch, realistisch of ...is beide waar? Leer je als je van anderen houdt ook van je zelf te houden. Geeft dat voldoening? Wat gebeurt er als je invulling geeft aan die leefregel.

Bij mij komen dan woorden als authentiek, bezieling, ontplooiing, inspiratie, wederkerigheid boven die voor mij een relatie hebben met: 'Hebt u naaste lief als je zelf'. Maar waarom is dat dan toch zo moeilijk om consequent vol te houden?

Ik ga u teleurstellen ik heb het antwoord niet. Dat is het voordeel van de 'Preek van de leek'.

Maar toch als ik kijk naar de ontwikkeling van de mens en de mogelijkheden, dan lijkt het alsof we alles weten en kunnen. Maar toch is het gevoel er dat we niet echt leren van de geschiedenis. We maken nog steeds dezelfde fouten. Gooien doel en middel door elkaar. We gaan geloven in economen, alsof zij de waarheid verkondigen, terwijl ze de twijfel vertegenwoordigen. We roepen nog steeds om leiderschap, maar laten ons niets meer zeggen. We spreken allemaal over lange termijn, maar handelen op korte termijn. We zitten ons zelf een beetje in de weg. We kijken nu een

beetje meewarig terug naar wat men 100 jaar geleden wist. Maar hoe wordt er naar onze kennis van nu over 100 jaar gekeken. Enige bescheidenheid is op z'n plaats.

Waar zijn de wijze mannen van vroeger uit Den Haag. Misschien zijn ze er niet meer omdat we op een keerpunt zitten waarbij we niet meer buiten ons zelf moeten gaan zoeken naar een oplossing, maar veel meer vanuit ons zelf. Vanwege het feit dat we ons zelf leren kennen en liefhebben. Misschien zijn we qua kennis wel dichterbij de wijze mannen uit Den Haag gekomen en lijkt het verschil daardoor kleiner. Dichterbij Den Haag en wijzer? Maar in die balans zien we ook de andere kant, de onbalans, van hoe Nederland (westerse beschaving) verder afdwaalt, platter en dikker wordt.

Wijsheid was iets van de ouderen. Iets wat gewaardeerd werd. Je kwam op een leeftijd dat je iets terug kon geven aan de samenleving. Ouderdom wordt nu met een streepje er tussen geschreven ouder - en dom. En je bent de helft van je leven oud, tel uit je winst.

Mensen worden voornamelijk gezien als koopkrachtplaatjes. Puntenwolken in een diagram Het hoogste goed wat we samen na kunnen streven is een gezonde overheidsfinanciering. In die onbalans zie je dat het ruilmiddel geld het doel is geworden. Dat hebben we jarenlang geleerd en in geloofd. De economische groei werd vertaald in geluk en ons geluk kon niet op. Totdat het geld op was.

Met als grootste valkuil dat we het korte termijn denken vanuit de crisis bepalend laten zijn voor structurele veranderingen. De Boekhoudmaatschappij in het Haagse heeft geconcludeerd dat we een participatie samenleving moeten worden. U merkt ik word wat fanatieker... Maar als geld het middel is, wat is dan het doel. Het doel voor mij is een gelukkige samenleving, gebaseerd op waarden als verantwoordelijkheid, solidariteit, rechtvaardigheid en duurzaamheid. Geënt op de tien leefregels. Daar moet wat mij betreft ook in Den Haag de dialoog over gaan. Maar wat moet er dan gebeuren? Ik zei al, het is de 'Preek van de leek'. Ik heb niet de antwoorden, maar wel vragen.

Hoe krijgen we geluk terug in de waarde die het behoort te hebben. Lukt dat in de woorden heb je naaste lief als jezelf? Ik denk het wel, maar blijkbaar gaat dat niet vanzelf.

We hebben de laatste jaren vergeten te investeren in die participatie samenleving. Al onze aandacht is uitgegaan naar een "ik maatschappij" en niet naar het natuurlijk 'samen leven'. Ik zei al eerder dat wij als mensen onderdeel zijn van de natuur. De natuur zorgt voor evenwicht en kent prachtige processen en geeft dagelijks voorbeelden hoe wij kunnen leven. De natuur is voorspelbaar en toch uniek. Dit najaar gaan de bladeren weer van de bomen en in het voorjaar komen ze er weer aan. Een prachtig vanzelfsprekend proces.

Voor wat mensen organiseren geldt dat vanzelfsprekende proces niet. Wij zullen in alle stappen van ieder proces mensmeerwaarde moeten toevoegen. Als we in een "ik maatschappij" niet bewust investeren om de balans in een samenleving te handhaven gaat het fout en moeten we achteraf heel veel investeren om de balans weer terug krijgen.

Ik maak het nog dagelijks mee in mijn werk. We ontslaan mensen, gooien ze over de schutting in de uitkering. Met veel uitkeringsgeld en reïntegratie geld mogen mensen over een poosje weer terugkomen. Dit terwijl er meer dan voldoende werk is. Wie kent de verhalen van gebrek aan voldoende mensen, handen in de zorg niet? Maar ja de economische wetten. Ja het systeem zegt dat we geen geld hebben en dus loopt de kwaliteit in de zorg achteruit. Maar mijn vraag is ook hebben we de overheid en het geld nodig om voor onszelf en onze naaste te zorgen? Ons systeem van werken en niet werken is opgebouwd na de Tweede Wereldoorlog in een compleet

andere werkelijkheid . Nederland moest economisch worden opgebouwd dat vraag om andere sociale zekerheid systemen dan in een Nederland dat de inhaalslag moet maken naar een participatie samenleving.

Systemen helpen ons om een complexe werkelijkheid te kunnen bevatten, maar wat als de systemen blijven bestaan en de werkelijkheid al veranderd is. Precies dan krijgen we last van de systemen. Doel en middel worden door elkaar gegooid. Het systeem wordt het doel om de werkelijkheid verandert te krijgen.

We zien dat terug in bureaucratisch handelen. In prestatienormen. In vasthouden van oude materie. In onnatuurlijk gedrag. Overleven lijkt het adagium!

We mopperen over instituties (politiek, vakbonden, kerken) die in zich zelf voor onze zekerheid van gisteren zorgen. Maar wat als die instituties morgen niet meer aansprekend zijn en alleen zich voor vandaag in stand houden. Hoe ontwikkel je dan als systeem mee. Hoe doe je mee?

Mopper ik op alles en pleit ik voor afschaffen van alles? Neen zeker niet. Systemen en instituties hebben hun waarden. En je mag er over oordelen als je er onderdeel van ben, zeg ik wel eens. Maar hoe zorg je dat we in balans blijven in een complexe samenleving die gedictieerd wordt door de wereldeconomie. Hoe zorgen we met elkaar ervoor dat we niet vervreemden van de arbeid, zoals we vroeger zeiden, niet verder vervreemd raken van onze omgeving. Of erger nog niet vervreemd raken van ons zelf. Dat apathie en opportunisme niet verder groeien en hoe werk je er aan dat: "zij daar het altijd fout doen" niet de oplossing is. Die verkeerde energie zorgt ervoor dat je zelf als onderdeel van het totaal niets meer hoeft doen.

Ooit heeft Freek de Jonge geschreven 'Alles is gedaan, niets helpt doe niets. Overall komt narigheid van, nergens is vrede, wees nergens. Iedereen heeft haast, iedereen is ontevreden. Niemand heeft tijd, niemand is gelukkig. Wees niemand'. Het lijkt van een woordspeling werkelijkheid te worden

Maar toch als je je naaste liefheb als je zelf, kan je een volgende stap maken en het blijkt dat als jij die beweging naar je naaste maakt je naaste ook iets gaat doen. Gewoon dichtbij in je gezin, in je straat, of iets verder in je gemeente of in je provincie of verder weg. Je mag altijd kiezen. Dat vind ik het mooie als je leeft langs de weg van de leefregels. Het doet een beroep op je zelf. Verbeter de wereld en begin bij jezelf zijn geen loze woorden. Pak de kansen die in je zelf zitten. Wees daarin nou niet bescheiden.

Ik heb dan ook altijd met bewondering naar mensen gekeken die de boodschap konden brengen vanuit hun gevoel, vanuit hun hart. Het is niet voor niets dat de uitspraak "volg je hart, dat klopt!" veel herkenning oproept. Maar dat tegelijkertijd de fysiek korte afstand tussen hart en verstand soms de langste weg lijkt die er bestaat.

Het is niet voor niets dat we juist mensen herinneren die met hun hart spraken of spreken , Ghandi die zei : er is op deze aarde genoeg voor iedereen, maar niet voor iedereen hebzucht". Of Martin Luther King," I have a dream". Als hij had geroepen ik heb een tienpunten plan hadden we het niet meer geweten.

Niet vreemd voor iemand van mijn generatie dat ik met een gevoel van rechtvaardigheid naar John Lennon kon luisteren. In mijn CNV tijd heb ik congressen geopend met Working Class Hero en Imagine.

"Stel je voor er is geen hemel, stel je voor er zijn geen landen niets voor te doden of te sterven, stel je voor dat er geen bezittingen zijn, geen lust naar hebzucht, een gemeenschap van mensen, stel je voor dat alle mensen de wereld samen delen, je zou kunnen zeggen dat ik een dromer ben.....

En toch. Ik moest bij de voorbereiding van de 'Preek van de leek' denken aan het gedoe in Den Haag en de struggle van het kabinet om een meerderheid te halen om hun plannen uit te voeren. Een democratische legitimatie voor iets waar waarschijnlijk de meerderheid van mensen niets in ziet.

In hoeverre worden we geregeerd door de oude idealen van partijen. In hoeverre door de 'hebzucht' van het aantal kiezers in de peilingen, waar geen hond meer waarde aan toedicht. Stel je voor dat in de lijn van John Lennon je geen partijen meer had, maar dat we met wijze mannen en vrouwen zouden bouwen aan een participatie samenleving. Ik had dat beeld even toen we in Wijk bij Duurstede bezig waren met de formatie van het college van B&W, drie jaar geleden. Krachtige mensen die de overeenkomsten zochten in plaats van de verschillen. Stimuleren van meedoen in de economie, eerlijk delen en werken aan verantwoordelijkheid bracht mensen bij elkaar.

Misschien als we doordromen gaan we hier in Wijk niet meer op basis van de partij voorstellen uit Den Haag werken of met een marketingachtige trucs om kiezers te winnen maar organiseren we samen een dialoog over welke waarden we met elkaar delen. Durven we onze besluiten dan te toetsen aan vooraf geformuleerde waarden zoals Rechtvaardigheid, Duurzaamheid, Verantwoordelijkheid, Solidariteit. Diegene die me uit deze droom zullen halen zullen zeggen dat werkt niet. Ik weet het niet, maar nu werkt het toch ook niet echt goed.

Mijn gesprekken met Henk en Coby in de voorbereiding gingen gepaard met passie. Zoeken naar een lijn, een rode draad. Wat wil je zeggen? Misschien wil ik wel niets zeggen, maar wil ik mijn gevoel delen. Wat ervaar ik, waar ga ik iedere dag opnieuw de fout in, wat leer ik van voorbeelden van anderen soms veraf soms dichtbij. Ik zie prachtige voorbeelden zoals Jezus bedoeld heeft. Het voorbeeldig leven van Majoor Boshardt die ik in een radioprogramma ooit de Nederlander van de eeuw noemde. Om dat zij de kansen zag die ze had en haar talenten gebruikte en daar naar leefde. Grote verhalen uit de Bijbel meenemen en klein blijven als mens. Prachtig!

En dat is misschien wel de echte rode draad. Heb je naaste lief als je zelf. Wie je ook bent. Leer je zelf kennen. Je bent uniek omdat je er bent. Je bent in staat om lief te hebben. In de natuur heeft alles en iedereen een rol. Maar we zijn uitstekend in staat om op alles een norm te leggen. We willen alles in een hokje plaatsen om te begrijpen.

Als gehandicapte jongeren een baan willen hebben gaan we met ze leuren en vertellen eerst wat ze allemaal niet kunnen. Als u en ik een sollicitatiebrief schrijven vertellen we waar we goed in zijn. Gek dat de eerst groep mensen niet aan de slag komt!

Maar niet alles en iedereen hoeven we te begrijpen. Als iedereen alleen maar naar z'n eigen burens zou omzien hebben we direct een participatie samenleving. Die investering kost niets, je deelt en het levert op. En voor de enthousiaste economen onder ons heb ik goed nieuws delen wordt de nieuwe economische waarde. Waar het bezit het hoogste goed was wordt delen leidend. Geen kast vol Cd's, maar spotify, geen eigen auto, maar green wheels, samen een windmolen onderhouden. Andere manieren van produceren. Waar duurzaam de nieuwe norm is. Waar de mens als consument iedere dag opnieuw mag kiezen zodat de balans naar de goede kant doorslaat.

Het kan, maar het vraagt om anders denken, los van oude systemen, het vraagt om anders doen, los van oude regels en om veranderingen met perspectief.

Die drieslag anders denken, anders doen en veranderen met perspectief helpt mij verder. Of ben ik dan toch weer een dromer

Heb je naaste lief als je zelf, dat komt ook terug in de muziek van vandaag van Laudate Omnes Gentes en I don't know how to love Him.

We hebben geen kerkdienst, we zitten niet in de kerk, we mogen in prima stoelen zitten en hebben een drankje en een hapje na afloop. De organisatoren zijn het voorbeeld waar ik het over had. Hoe kom je los van het oude denken en breng je de waardevol boodschap naar mensen. Hoe bouw je (opnieuw) aan een relatie tussen mensen die geïnspireerd worden door dé Boodschap. Een verandering met perspectief

Hoe werk je eraan dat je je naaste lief hebt als jezelf. Dat komt ook terug in de collecte, het middel geld kan bijdragen aan onze doel: je naaste liefhebben, met de gemeente Wijk bij Duurstede hebben we afgesproken dat met de opbrengst van de collecte gewerkt gaat worden om de “opbrengst te verdubbelen” (niet letterlijk) en te gaan gebruiken om kansarme jongeren in Wijk te laten participeren. Gewoon omdat ze ook uniek zijn en omdat ze net zoveel veel kunnen betekenen als ieder ander..

We stoppen geen talenten in de grond maar we gebruiken onze talenten om te delen. Maar omdat je je naaste liefhebt als je zelf stel ik voor dat u van hetzelfde bedrag dat u in de collectezak doet morgen iets voor u zelf doet. En daarbij gaat het niet om de hoeveelheid geld, maar je zelf liefhebben. En als je morgen iets voor je zelf doet denk dan terug aan vandaag en deel dat gevoel met je ‘buren’. en als zij dat ook weer doen, dan volg je je hart en dan klopt het.

Jaap Jongejan
Wijk bij Duurstede